

Onsdagen den 1 december

Kl. 19.30

§ 1 Vissa läkemedelsfrågor

Föredrogs socialutskottets betänkande 1976/77:10 med anledning av motioner om vissa läkemedelsfrågor.

Fru WIGENFELDT (c):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 10 behandlas motionen 480 där jag tillsammans med några medmotionärer tagit upp frågan angående upplysning om sådana läkemedel som gör att man är mindre lämplig som bilförare. Att lugnande medel kan påverka uppmärksamhet och koncentration är väl delvis känt bland allmänheten. Men att en del medel som används vid infektioner kan ge samma effekt är det inte så många som vet.

Läkarna har, som det också sägs i betänkandet, skyldighet att informera patienten om eventuella trafikrisker vid ordination av läkemedel. Men när man sedan vid upprepade tillfällen konstaterar att så inte sker – eller att olika läkare ser helt olika på riskerna – blir man betänksam.

Om ett medel, Rinomar, står angivet i publikationen FASS, Farmaceutiska specialiteter i Sverige: Försiktighet vid bilkörning.

En fru fick detta medel. Efter några dagar var hon på återbesök men träffade då en annan läkare som sade: "Ni kör väl inte bil nu när ni tar Rinomar. Det kan vara lika farligt som en rattfylla!"

En annan som fick detta medel utskrivet och hört talas om att det inte var lämpligt att då köra bil frågade läkaren som skrev ut receptet. Han fick följande svar: "Ja, man kan väl bli litet trött, men det går nog bra."

Det sker dagligen alltför många trafikolyckor med svåra skador och även dödlig utgång. För att minska trafikolyckorna måste alla sätt prövas, och kan upplysning om läkemedel och andra ämnen bidra till denna minskning är det angeläget att så också verkligen sker.

Nordiska rådet tog hösten 1974 upp frågan och antog en rekommendation att utreda märkning av läkemedel och andra ämnen som nedsätter förmågan att uppträda i trafiken. Ett underutskott till Nordiska läkemedelsnämnden arbetar också enligt uppgift med detta och väntas avsluta utredningsarbetet under nästa år.

Det kan inte hjälpas, jag tycker det tar lång tid innan det kommer till stånd, som jag hoppas, en effektiv upplysning om de faror i trafiken som användning av läkemedel och andra ämnen kan medföra. Då nu detta utredningsarbete pågår har jag, herr talman, inget annat yrkande

än utskottets, men jag har ändå med detta velat uppmärksamma en viktig fråga och hoppas verkligen att utredningen är klar i början av nästa år.

Herr BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Den här gången skall jag fatta mig kortare. Fru Wiggenfeldt kommenterade utskottsbetänkandet och det ger mig anledning – eftersom medicinska riksstämman börjar i dag – lämna några uppgifter i ärendet från Serafimerlasarettets medicinska klinik.

Vi har där dels en pågående kontrollerad studie av effekten av läkemedelsinformation, dels en studie av frekvensen av läkemedels biverkningar hos 1 000 i följd intagna patienter vid kliniken. Ett föredrag i det senare ämnet kommer att hållas i morgon på riksstämman i Älvsjö. För att bespara kammaren en resa till stämman skall jag här ge några data.

Om man tar den senare undersökningen först, har det på 1 000 intagningar förekommit någon form av läkemedelsbiverkan hos 56 kvinnor och 30 män. Självmordsförsök med kemikalier, om vi får använda det uttrycket, förekom i 46 fall, och sprit- och narkotikamissbruk föranledde intagningar av 33 resp. 8 patienter.

Läkemedelsbiverkningarna förekommer mest bland äldre personer, särskilt då bland äldre kvinnor. Det är ju så att äldre män ofta har en kvinna hos sig som håller reda på dem, medan äldre kvinnor ofta är ensamma. Dessutom väger nog äldre kvinnor mindre än äldre män, och om man slentrianmässigt, som väl många doktorer gör, skriver ut en tablett att tas tre gånger dagligen åt både män och kvinnor, får de äldre kvinnorna i många fall en högre koncentration av läkemedlet än männen.

De läkemedel som oftast framkallar biverkningar visar sig vara digitalispreparat samt vätskedrivande och blodtryckssänkande medel. Därnäst kommer psykofarmaka, alltså lugnande och ångestdämpande medel, med ett eller flera preparat i kombination.

Det är nog inte medlen i och för sig utan sättet att förskriva dem och att efterleva föreskrifterna som är avgörande när det gäller många av bieffekterna. Vi håller därför också på att studera hur mycket patienterna tillgodogör sig – dels av muntlig information beträffande halva gruppen patienter, dels av muntlig plus skriftlig information när det gäller den andra hälften av försökspatienterna, allt i samband med utskrivning från sjukhuset. Efter tre månader kontrollerar vi i samband med återbesök på polikliniken hur väl patienten har tillgodogjort sig den lämnade informationen. Hittills förefaller det inte vara någon större skillnad mellan dem som enbart har fått muntlig information och dem som också fått skriftlig information. Det mesta av den senare tycks ha hamnat i byrååldorna.

Jag tror att det är ett mycket viktigt problem, men jag tror inte att man skall göra sig några stora illusioner om resultatet vad man än gör.

Det finns dock vissa tekniska lösningar, men dem vill jag inte gå in på här.

Med detta, herr talman, ber jag att få tacka för möjligheten som beretts mig att förvandla kammaren till en specialsektion av riksstämman, och om någon misst tycker ber jag om tillgift. Något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan har jag inte.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 Vissa alkohol- och narkotikafrågor

Föredrogs socialutskottets betänkande 1976/77:11 med anledning av motioner om vissa alkohol- och narkotikafrågor m. m.

Herr JADESTIG (s):

Herr talman! Socialutskottet har i sitt betänkande nr 11 delvis tillmötesgått kraven i motion 1260 av mig och Carl-Eric Lundgren genom att tillstyrka vårt delförslag om en kartläggning av narkotikamissbruket. En sådan åtgärd är ju nödvändig för att få fram ett faktaunderlag för framtidsinriktade studier. Så långt är det bra. Men vår motion syftade till mer långsiktiga åtgärder, rehabiliterande såväl som förebyggande. Vi måste på något sätt bryta den onda cirkel som vi hamnat i.

När det gäller dagens situation på narkotikamarknaden kan jag hänvisa till förra veckans interpellationsdebatt. I den berörde vi vår oro för den utveckling som i dag äger rum. Jag skall inte upprepa den argumentationen.

Det förslag som nu föreligger i socialutskottets betänkande är att en kartläggning av narkotikamissbruket skall ske. Jag vill gärna uttala min glädje över att utskottet så positivt behandlat en del av vår motion. Men, som sagt, det var endast en del av motionens syfte. Den andra delen var frågan om rehabiliterande och förebyggande åtgärder. I detta avseende hänvisar utskottet till nu aktuella utredningar, och det må vara hänt. Jag är kanske inte så övertygad som utskottet synes vara om att de namngivna utredningarna så ingående kommer att behandla frågan om rehabiliterande och förebyggande åtgärder på narkotikaområdet.

Men jag är också medveten om att den första förutsättningen för framtida åtgärder är en kartläggning av frågans omfång, och därmed har vi nått ett viktigt delmål. Så långt följer utskottet vårt resonemang. Denna kartläggning får gärna bli en expertutredning, dock som jag hoppas med parlamentariskt inslag. Då kan vi få en plattform som kan bli en god grund för den framtida samhälleliga målsättningen för en positiv narkotikapolitik. Den nuvarande formades under 1960-talet, och den måste överges och få en inriktning som motsvarar 1980-talets problematik. Ut-

Nr 37

Onsdagen den
1 december 1976

*Vissa alkohol- och
narkotikafrågor*

skottet säger ju att utöver den föreslagna kartläggningen bör den även innefatta en belysning av de bakomliggande orsakerna till missbruket. Vi tar sålunda nu ett viktigt steg inriktat på 1980-talets problematik.

Vi kan naturligtvis inte nöja oss med att enbart få fram en bild av missbrukets omfattning och av de bakomliggande orsakerna. Det behövs på sikt mera påtagliga samhälleliga åtgärder. I förra veckans interpellationsdebatt berörde vi en utbyggnad av vårdresurserna och en ständig och förstärkt narkotikabekämpning, och vi måste naturligtvis skapa åtgärds paket för förebyggande av drogmissbruk.

Framtidsstudier är också nödvändiga på detta område. Det kommer tydligen fram nya missbruksmedel, och det finns forskare som redan i dag varnar för en okontrollerad spridning av t. ex. nikotintuggummi. Detta har framförts i Läkartidningen och även i utländska medicinska tidskrifter.

Vi har sålunda anledning att noggrant följa den framtida utvecklingen i drogfrågan i hela dess perspektiv, och den kommer tyvärr ännu några år att stå i centrum. Jag vill ändock kort notera de positiva dragen i socialutskottets betänkande. Av dess skrivning framgår att man har stor förståelse för drogfrågans svårighetsgrad. Vi är alla naturligtvis väl medvetna om att det inte finns några enkla lösningar. Men kanske har vi ändå med det beslut vi i dag fattar tagit ett bra steg på vägen mot en bättre kartläggning, bättre förutsättningar för utbyggnad av vårdresurserna, en bättre narkotikabekämpning och ett åtgärds paket som kan förebygga själva missbruket.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Låt mig inledningsvis ge uttryck för min uppskattning av att utskotts betänkandet klart visar att utskottet är överens med oss som står bakom motionen 1975/76:569 om att man med kraft måste ta itu med den nuvarande situationen på narkotikaområdet. I nyssnämnda motion kräver vi en utvärdering av förekommande vårdformer för alkohol- och narkotikamissbrukare i enlighet med vad i motionen anförts samt att resultatet av utvärderingen successivt redovisas i kommande budgetpropositioner och får utgöra underlag för socialstyrelsens anvisningar på området.

Låt mig som en liten bakgrund till detta vårt krav redovisa vad jag för en dryg månad sedan erfor när jag deltog i ett symposium som Riksförbundet för ett narkotikafritt samhälle, RNS, hade anordnat. Då redovisade en amerikansk expert, William O'Brian, hur man i Amerika handlade dessa ärenden. Han var ansvarig ledare för ett s. k. terapeutiskt samhälle, Daytop Village, som nu varit i verksamhet drygt tio år. Han redovisade att narkomanerna numera rekryteras från helt andra samhällsskikt än tidigare. Fram till slutet av 1960-talet kom de flesta narkomaner från de utslagna kategorierna, ofta f. d. militärer, som efter att ha fått kontakt med narkotika i samband med krigstjänstgöring sedan inte hade fått fotfäste på den amerikanska arbetsmarknaden utan drev

omkring som arbetslösa i slummen. När man skulle försöka hjälpa dem bort från sitt beroende av narkotika fick man först och främst inrikta sig på att visa att man engagerade sig i deras problem. Dessa människor hade nästan aldrig mött verklig kärlek. När de nu kom i kontakt med personal som engagerade sig i deras situation gick det många gånger ganska lätt att få dem på fötter och på det viset skapa förutsättningar för ett normalt liv ute i samhället.

Men i slutet av 1960-talet fick man att göra med en helt annan grupp ungdomar som blivit narkomaner. Dessa ungdomar kom ofta från ganska välbärgade medelklassfamiljer och från vad som, i varje fall ytligt betraktat, måste anses vara goda hem, hem där båda föräldrarna fungerade socialt tillfredsställande. Familjerna hade god ekonomisk standard, och barnen fick i stort sett tillgång till allt de rimligen kunde önska sig. Men just detta att barnen i princip hade fått vad de önskat sig utan att själva behöva bjuda till hade lett till ett oändligt krav på nya gåvor och nya sensationer, som så småningom ledde till narkotikabruk på grund av ren nyfikenhet. Dessa ungdomar hade i realiteten inte lidit brist på kärlek och omtanke från föräldrarnas sida, snarare hade de varit överbeskyddade. Däremot var det uppenbart att de inte fått tillräckligt goda kontakter med sina föräldrar för att inse att ett gott förhållande inte bara kan bygga på uppoffringar och hänsyn från den ena partens sida utan måste grundas på ett ömsesidigt hänsynstagande.

Vid Daytop Village hade man byggt upp en behandling som syftade till att bota just dessa ungdomars brist på hänsynstagande gentemot andra. Ungdomarna tvingades under de första tre månaderna att utföra exakt vad de ålades utan att hänsyn togs till vad de själva önskade. Efter ungefär tre månader släppte man efter litet på tyglarna och gav ungdomarna möjlighet att själva diskutera om de ville delta i den ena eller andra formen av aktivitet. Successivt fick de sedan allt större möjlighet att påverka sin dagliga tillvaro i det terapeutiska samhället. Efter 18 månader, då behandlingen normalt var avslutad, skrevs de ut och ansågs då vara mogna att själva ta vara på sig ute i samhället och att även klara ett jobb.

Vad var det nu för människor man tog hand om i detta terapeutiska samhälle? Kom de dit frivilligt? Nej, på de 13 år som samhället har fungerat har endast en patient kommit dit frivilligt. Alla övriga som togs in för vård hade en villkorlig dom hängande över sig. Detta innebar att om de lämnade det terapeutiska samhället så skulle de snabbt bli föremål för polisiärt ingripande och satta i fängelse eller överlämnade till annan sluten vård.

Just detta tryck – att ha en villkorlig dom över sig – anser pastor O'Brian vara en förutsättning för en framgångsrik vård. Han menar att påfrestningarna under den första perioden av avhållsamhet från narkotika är så stora att även om man söker lindra känningarna genom medicinering, så behöver vederbörande som ytterligare hjälp ha vetskap om att han kommer i en ännu sämre situation om han inte underkastar

sig det obehag och de problem som är förenade med den första tidens vistelse i det terapeutiska samhället.

Hur har då de intagna klarat sig efter den genomgångna vården? Enligt O'Brian har 60 % av dem som bara vårdats sex månader fortfarande varit drogfria tre år efter utskrivningen. Och om de stannade kvar hela vårdtiden – som man ansåg borde vara 18 månader – så var över 90 % fortfarande återanpassade till ett normalt produktivt liv.

I Sverige har vi det s. k. Hasselakollektivet, som drivs av makarna Westerberg. Även de anser att man måste ha ett "tvång till frihet" för att kunna hjälpa drogskadade ungdomar. På Hassela tar man emot de svåraste fallen från Mariapolikliniken i Stockholm och lyckas enligt egen uppgift till minst 90 %. Detta skulle tyda på att just det tryck som det innebär att ha villkorlig dom eller något annat ingripande från samhället hängande över sig ökar förutsättningarna för framgångsrik narkomanvård.

Utskottet redovisar på s. 6–7 i sitt betänkande att det pågår vissa försök till utvärdering. Men de försöken är verkligen alltför få och, om jag får använda det uttrycket, alltför amatörmässigt utförda för att verkligen kunna ge besked om vilka vårdformer som fungerar och vilka som inte gör det. Jag har till min förvåning konstaterat att socialstyrelsen anslagit ganska mycket pengar till utvärdering av frivillig behandling av narkotikamissbrukare. Men jag kan inte riktigt förstå hur detta skall gå till eftersom, enligt besked jag fått från annat håll, någon journalföring av patienterna icke sker i de av RFHL bedrivna terapeutiska samhällena. Utan en journalföring torde det inte vara möjligt att få en vetenskapligt acceptabel utvärdering till stånd.

Det är förvånande att socialstyrelsen inte för länge sedan tagit kraftfullare initiativ för att få en seriös utvärdering av de nya vårdformerna till stånd. Det räcker ju inte med en utvärdering av något enstaka projekt, utan i princip borde varje av statsmedel stödd verksamhet av detta slag bli föremål för en sådan. Nu synes man t. o. m. stödja vårdformer där patienterna inte ens journalförs. Journalföring är dock en grundläggande förutsättning för att man över huvud taget skall kunna följa upp vårdmetoder och vårdresultat.

Jag ber i detta sammanhang att få hänvisa till vad Svenska läkarsällskapet anför – det refereras på s. 11 i betänkandet:

"En förutsättning för behandlingsforskning med god kvalitet vetenskapligt sett är att man har ett fullgott underlag av ordentlig journalföring, gjord av kvalificerad personal. Sällskapet stöder motionärernas krav att socialstyrelsen skall utfärda bestämmelser om journalföring på klienter/patienter som skall vara så systematisk och så fullständig att den möjliggör en kvalificerad vetenskaplig uppföljning. Psykoterapeuter arbetar under yrkesansvar, och deras verksamhet bör kunna granskas av Medicinalväsendets ansvarsnämnd. För en behandling av en person med alkohol- eller narkotikaproblem skall ansvarig terapeut kunna ställas till ansvar. Noggrann journalföring är en förutsättning för att nödvändig in-

syn och granskning skall kunna komma till stånd.”

Jag skulle tro att det räcker med vad jag här anfört för att ge en bakgrund till vikten av att den utvärdering som också utskottet i princip nu ställer sig bakom verkligen görs. Jag hade kanske kunnat önska mig ännu starkare engagemang från utskottets sida, och på en punkt är jag litet tveksam inför dess skrivning. Efter att tidigare ha talat om att en utvärdering behövs och att det för den krävs en dokumentation skriver nämligen utskottet i slutet av första stycket på s. 20: ”Dokumentationen får nämligen inte leda till att vårdbehövande avstår från att söka vård av rädsla för att de skulle registreras.”

All journalföring är naturligtvis en form av registrering, men det gäller i så fall också all sjukhusvård. Journalerna är ju, även om det har förekommit ett och annat övertramp, sekretessbelagda och skall givetvis vara det. Men för att man skall kunna utvärdera en vårdform måste det finnas en dokumentation i form av journalföring.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottets.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tar här bara upp den del av motionerna och utskottets betänkande som berör narkotikamissbruket. Samtidigt tycker jag att det är en egendomlig gränsdragning man gör mellan olika former av missbruk, som sniffning, alkoholbruk och användning av narkotika. Orsakerna är i stort desamma, och symtomen blir därigenom inte så väsentliga att de motiverar den åtskillnad som har gjorts. Samhället legaliserar ju också öppet vissa former, som alkoholmissbruket – alkohol är ett slags legalt narkotikum – och det alltmer omfattande läkemedels- och tablettmissbruket, där det helt enkelt förekommer en omfattande legal langning, understödd av samhället.

Drogmissbruket ses dessutom som ett problem vid sidan av den övriga politiska debatten, vilket gör att dess funktion i vårt samhälle förbises. Detta medför i sin tur att det inte skapas någon konsekvent drogpolitik.

Vi är väl alla överens om att narkotikamissbruk är ett allvarligt samhällsproblem – frågan gäller hur vi skall angripa det.

Utskottet föreslår efter mycket resonemang en kartläggning av narkotikamissbrukets omfattning. De motiveringar som ges för denna ytterligare utredning är mildt sagt torftiga. En sådan kartläggning skall enligt utskottets mening kunna bli av väsentlig betydelse för planeringen av de insatser som fortlöpande görs för att bekämpa narkotikamissbruket. Jag motsätter mig självfallet inte en sådan utredning men ifrågasätter den vikt som utskottet tycks lägga vid att konstatera exakt hur många narkotikamissbrukare som finns här i landet. Det är andra åtgärder som är angelägnare i dag. Samtidigt som man kartlägger missbruket dukar många av dem som utreds under på grund av att de resurser samhället i dag erbjuder är otillräckliga.

Nu har man dessutom redan ett visst grepp över narkotikamissbrukets utbredning. Socialstyrelsen följer fortlöpande utvecklingen och gör egna

utredningar, kommunerna och framför allt de frivilliga organisationerna samlar och dokumenterar information. De frivilliga organisationerna, som alltså torde besitta den största kunskapen på området, har utskottet f. ö. inte ens ansett det lönt att höra innan man fattat beslut.

Utredningen skall också belysa de bakomliggande faktorerna till missbruket, sägs det i betänkandet. Jag kan inte underlåta att gripas av miss-tanken att detta är ett nytt steg i riktning mot mer repressiva inslag i vår socialpolitik. Det intrycket förstärks efter de inlägg som har gjorts här i dag. Eller också är det helt enkelt en ovilja att erkänna kända fakta och ett sätt att undvika att ta upp de väsentliga frågor som gäller hur man skall eliminera den ekonomiska och sociala misär som så ofta utgör grunden för knark- eller annat drogmissbruk.

I motionen 1260 berörs faktiskt dessa frågor, helt kort. Man frågar sig om det möjligen kan vara så att konkurrensen och hetsen inom näringslivet kan bidra till missbruk, man frågar sig om våra nya bostadsmiljöer kan medverka. Samtidigt vågar man inte ge ett svar på dessa frågor utan anser att de bör utredas. Man har uppenbarligen fallit offer för de mytbildningar som florerar kring narkotikamissbruket och som försöker återföra missbruket på individerna själva. Den mest seglivade av dessa myter är ju den s. k. smittoteorin, enligt vilken missbruket sprids som en blint drabbande farsot utan urskillning. Det är ju en behändig teori för de samhällsbevarande krafterna, eftersom botemedlet då måste bli att isolera missbrukarna, helst med tvång. Några krav på förändringar av de livsvillkor som utgör grogrunden för missbruket blir obehövliga.

Enligt min uppfattning har drogmissbruket sin grund i samhällsförhållandena – i det ekonomiska system som innebär att allt fler ungdomar tvingas till arbetslöshet och aldrig kommer in i produktionen, det system som innebär att allt fler slås ut ur produktionen i allt yngre åldrar på grund av den ökade hetsen på arbetsplatserna, det samhällssystem där utstötningmekanismerna startar redan i skolan genom den konkurrensmentalitet som där råder.

Samtidigt är det uppenbart att drogmissbruket aktivt bidrar till och påskyndar denna utstötning. Drogmissbruket fyller också en socialt repressiv funktion genom att den avlänkar framför allt ungdomen från en aktiv kamp mot det samhällssystem som skapar missförhållanden som jag redogjort för. Drogmissbruk och då främst narkotikamissbruket är också ett exempel på vårt samhällssystems dubbelmoral. Å ena sidan har vi en mycket hård lagstiftning, och det görs kraftiga polisgripanden mot smålangarna, som själva ofta är missbrukare. Å andra sidan omsätter narkotikamarknaden hundratals miljoner kronor varje år och ger oerhörda profiler.

De pengarna blir inte liggande på kistbotten. De pengarna återinvesteras i respektabla företag. Samtidigt som narkotikan fördöms och indignationen hårt drabbar smålangarna så ger narkotikamiljonerna tillträde till den ekonomiska makten i vårt samhälle. Det borde inte vara något pro-

blem att lokalisera alla dessa miljoner som plöjs ner i framför allt restaurang- och fastighetsbranschen. Men då skulle man ju trampa den så heliga näringsfriheten på tårna.

Vilka åtgärder bör man då vidta i dag? Huvudansvaret för narkomanvården ligger nu på kommunerna och landstingen. Redan det är ett problem, eftersom båda dessa parter försöker skyffla över ansvaret på den andra. Följden blir att missbrukarna står där utan möjlighet till vård och behandling. I Stockholm exempelvis har det borgerliga landstinget redan stängt vårdplatser på Rålambshov och Mariapolikliniken och planerar att lägga ner ytterligare platser på Långbro. Det är kommunens sak att svara för vården, säger man. Men kommunerna har inga resurser. Vi känner alla till den kris socialvården i Stockholm i dag befinner sig i. De missbrukare som söker vård i dag ställs i kö i månader, och då kan det vara för sent.

Den egendomliga diskussion om tvång som förts borde i stället för att ta upp frågan om tvångsåtgärder utan den enskildes samtycke ta upp frågan om samhällets skyldighet att aktivt erbjuda behandling. Tvånget skall inte riktas mot den enskilde individen av den enkla anledningen att några bestående positiva effekter av tvång aldrig påvisats. Tvånget skall i stället riktas mot samhället – i detta fall kommunerna eller landstingen – att erbjuda vettiga alternativ.

De behandlingsformer som visat sig ge de bästa resultaten att döma av de forskningsrapporter som finns är genom de frivilliga organisationerna, R-förbunden. Det är ytterligare en av de åtgärder som omedelbart skulle kunna vidtas, nämligen att ge dessa organisationer ett ordentligt ekonomiskt stöd. I dag lever de under mycket osäkra ekonomiska förhållanden.

Och även om det krävs mer genomgripande förändringar i vårt samhällssystem för att komma till rätta med missbruk i olika former, så kan man också på kort sikt satsa på en förebyggande verksamhet. Den biten är i dag sorgligt försummad ute i kommunerna. Vad har man att erbjuda ungdomarna för vettiga alternativ till missbruk? Inga!

Slutligen finns det ytterligare en skrivning i utskottets betänkande, som också herr Torwald var inne på och som jag i motsats till herr Torwald är ytterligt skeptisk till – det gäller registreringen av missbrukare. Jag tror det vore oerhört farligt att ställa upp några sådana krav på behandlingshemmen för att de skall få statsbidrag. Ett sådant resonemang bygger på illusionen att man på något enkelt och behändigt sätt skall kunna utvärdera olika vårdformer, att man skall kunna säga att efter ett visst antal månader är den och den personen drogfri eller icke drogfri. Så enkelt är det nu inte. Det framhåller också socialstyrelsen, som ju har en omfattande erfarenhet på det här området, mycket klart och entydigt i sitt remissyttrande till motionerna. Jag tror att ett sådant registreringsförfarande allvarligt skulle försvåra den frivilliga verksamhet som i dag förekommer och hoppas alltså att den inte kommer till stånd.

Onsdagen den
1 december 1976

*Vissa alkohol- och
narkotikafrågor*

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Vi har i socialutskottet haft att ta ställning till flera motioner både beträffande narkotikamissbruk och sniffning och beträffande alkoholmissbruk. För vår del har vi socialdemokrater sagt att den socialutredning som sysslar med dessa ting snart borde vara färdig – den har hållit på alldeles för länge. Men, herr talman, jag befarar nu att den tyvärr har blivit ytterligare fördröjd på grund av de tilläggsdirektiv som getts.

Jag har en annan fundering också i samband med socialutredningen, om de propåer som kommit att man skall ha samma lagstiftning när det gäller narkomaner som när det gäller alkoholmissbrukare. Det kan man ha under förutsättning att man inte överför nykterhetsvårdslagen att tillämpas på narkotikamissbrukare. Jag menar nämligen att nykterhetsvårdslagen i sin gamla form inte har varit bra för nykterhetsvården, och att överföra samma metoder på narkotikamissbrukare känner jag en rädsla för. Då inför man ett tvång som inte är bra i den här vården.

Vi har stannat för att begära en kartläggning för att få reda på hur många narkotikamissbrukare det finns i vårt land. Det kan synas egendomligt från den synpunkt som fröken Hjelmström anförde: Avgörande för vården skall inte vara om det gäller 10 000 eller 30 000, utan vad den enskilde behöver. Det är riktigt. Men vi har noterat de många olika uppgifter som finns på detta område. Socialstyrelsen har under många år uppgivit att det finns ungefär 10 000 narkotikamissbrukare i landet. I herrar Jarestigs och Lundgrens motion anges siffran 30 000. Vi vet inte om den siffran är riktig heller. Vi tycker att det är värdefullt att få reda på hur det ser ut i det svenska samhället på den här fronten. Vi misstänker att missbrukarna är betydligt fler än socialstyrelsen för sin del uppgivit.

När vi begär en kartläggning och inte en utredning i övrigt så beror det dels på socialutredningen, dels på att brottsförebyggande rådet också har tagit upp dessa frågor. Men framför allt beror det på att vi inte vill lägga en utrednings kalla hand över vården på detta område, så att det kommer att heta: Den här frågan utreds, så vi gör ingenting ytterligare. – Vi behöver uppmuntra alla som arbetar på den här fronten och se till att vården intensifieras. Det är viktigt.

Vi har en internationell bevakning, som också måste få fortsätta. Vi har här tullen och polisen. Antalet beslag av narkotika har ökat. 1974 var det 9, 1975 var det 12 och 1976 fram till oktober har det gjorts 54 beslag av polisen. Det tyder på en ökning av införseln. Ändå vet vi, herr talman och kammarkamrater, att tullen och polisen inte tar mer än 5 %, kanske ännu mindre, av det som förs in i landet. Det går kalla kårar efter ryggen när man tänker på hur kriminaliteten frodas här. Bakom den här handeln finns det starka syndikat, som ständigt söker nya marknader. När de förlorade en marknad, nämligen de amerikanska soldaterna i Vietnam, gick de över till bl. a. Japan och Västeuropa, och de har sina förgreningar också här uppe i vårt land. Redan från början, när nar-

kotika började införas här i landet, utsåg dessa hajar Stockholm, därför att det var lättast att komma in på den största marknaden i Skandinavien.

Vi har i betänkandet sagt några ord om registreringen. Jag vill gärna stryka under att vi i betänkandet uttalat att denna inte får ske på ett sätt som gör vården besvärligare. Jag har inte riktigt samma åsikt som herr Torwald på denna punkt. Det är gott och väl att vi genom en registrering kan ha allting under kontroll på papperet, men ytterst är det fråga om den människa som söker vård. Vi vet av erfarenhet från nykterhetsvården att den registrering som där sker är hämmande för människor som vill söka vård. Jag har här i kammaren tidigare motsatt mig en sådan registrering. Jag vidhåller t. v. de synpunkterna. När vi blir klara med kartläggningen får vi undersöka alla möjligheter att stoppa den utveckling som vi kan notera är på gång i vårt land. Vi får ta upp den diskussionen då – jag tycker att vi kan vänta med den. Men jag vill gärna redan nu ha sagt att vi känner tveksamhet inför denna registrering.

I utskottsbetänkandet sägs att man i kartläggningen också skall ta upp de bakomliggande orsakerna. Det är kanske det allra svåraste. Herrar Jadestig och Lundgren har antytt några bakomliggande orsaker. Det är alldeles klart att vårt samhällssystem med dess stress, utstötning och konkurrens här skapar bekymmer. Det är i många avseenden inte alltid ett vänligt samhälle som möter ungdomen. Vi måste vara på det klara med att det finns sådana bakomliggande orsaker. Men dessutom finns det – jag återkommer till det, herr talman – mycket starka ekonomiska krafter, som är ute för att tjäna pengar på människornas svårigheter. Tyvärr inriktar man sig på ungdomarna, som skulle ha många år kvar att leva och verka. Men vi vet att döden för narkotikamissbrukare kommer relativt snart – kanske inom 10 eller 15 år.

Vi har haft en utveckling i vårt land mot ett ökat antal poliser. Det har inte varit svårt att få riksdagen att bifalla propositioner om en ökning av antalet poliser. Jag skall inte diskutera antalet poliser. Men jag vill ha sagt att kommunerna har svårt att leva upp till det engagemang som många har när det gäller antalet socialarbetare. Vi kan bara se på förhållandena i Stockholm – förhållandena är likartade i många andra kommuner – där antalet socialarbetare inte är tillräckligt. Däremot finns det en övervakande polis. Det kan vara bra och kanske även nödvändigt, men vad vi framför allt behöver är ett större antal socialarbetare, som tar itu med detta problem. Jag vet inte hur man skall lösa denna fråga. Kommunerna har det svårt ekonomiskt, och staten måste kanske gå in med ett stöd. Den saken lämnar vi öppen i utskottsbetänkandet, men jag har en passant till slut velat ställa den frågan.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets enhälliga hemställan. Jag poängterar än en gång att det är en snabb kartläggning som skall ske och att man också skall ta upp de bakomliggande orsakerna. Vårdfrågan får behandlas i ett annat sammanhang. Jag hoppas att vården skall fungera, trots att vi nu skall göra en kartläggning.

Onsdagen den
1 december 1976

*Vissa alkohol- och
narkotikafrågor*

Herr TORWALD (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv och även fröken Hjelmström uttryckte farhågor för att registreringen skulle få människor att avhålla sig från att söka vård. Jag har heller ingenting emot att det förekommer frivillig vård som ges utan registrering och där huvuddelen av vårdinsatserna sker med hjälp av insamlade medel och frivilliga krafter. Jag tänker exempelvis på Länkrörelsen, som jag har mycket goda kontakter med och som jag vet utför ett utomordentligt förtjänstfullt arbete. Men när det blir så, som det är på vissa s. k. narkotikavårdsinstitutioner, att personalen är lika stor som antalet vårdade och har full betalning genom statliga medel, anser jag att det krävs kontroll och insyn från samhällets sida för att dessa institutioner skall kunna accepteras. I varje fall anser jag inte att man kan göra någon utvärdering med utgångspunkt i den vården. Jag delar Läkaresällskapets uppfattning när det gäller frågan om utvärdering. Det viktiga är att vi får till stånd en utvärdering, som visar var vi skall satsa våra pengar för att få det mest positiva resultatet för de patienter som vi i framtiden måste ta hand om. Dessa är tyvärr många.

På en punkt är fröken Hjelmström och jag helt eniga. Vi måste med alla medel motverka narkotikamissbruk.

Däremot tycker jag att fröken Hjelmström är mycket orättvis mot polisen när hon säger att den f. n. koncentrerar sig på smålangarna. Jag skulle vilja påstå att det är precis tvärtom: jag har mycket goda kontakter både med polisen och med andra myndigheter och vet hur man släpper smålangarna just för att få tag i de större hajarna. Att man inte alltid får tag i spindlarna i nätet är tyvärr ett faktum som polisen är den första att beklaga. Men man har under de senaste veckorna tagit hand om personer som haft 30 kg amfetamin eller halvkilovis med heroin, och då är det inte fråga om smålangare utan om storlangare, trots att det inte är spindlarna man kommit åt. I Göteborg kom polisen under den senaste veckan åt en stor liga med mycket betydande förgreningar åt olika håll. Då var det sannerligen inte smålangare som sattes fast, utan storlangare.

Till sist till frågan om tvånget, som kanske inte riktigt hör hit. Många säger att de inte tycker om tvång i vården. Men vad gör man när man i knarkarkvartar finner människor som det över huvud taget inte går att prata med eller att få kontakt med? Någon måste ju bestämma vilka åtgärder som skall vidtas.

Jag hävdar med bestämdhet att den passiva hållning som många i dag intar har lett till kriminalitet hos dessa individer, som har fastnat i internationella ligors händer, därför att man inte i tid har inskridit och tagit bort dem från de miljöer som man vet är fördärliga.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill undvika en vårdiskussion här – det blir anledning att återkomma till den frågan.

Mitt resonemang, herr Torwald, fördes med tanke på de ungdomar

som råkat ut för att bli narkomaner. Det gäller att skapa ett sådant samhälle och sådana vårdinstitutioner att vi kan få de unga personer det är fråga om så välvilligt inställda att de tar emot vården. All erfarenhet visar att man inte kan arbeta emot någon sådan persons vilja.

När det gått så långt som i de fall herr Torwald talat om här, har samhället tillräckligt med lagar för att kunna ingripa. Vi behöver inte några nya lagar på detta område.

Till slut vill jag, herr talman, göra den anmärkningen att herr Torwald talar för en ökad byråkratisering av socialvården. Det var inte någonting sådant som man trodde att den nya regeringen skulle åstadkomma.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! När man har något djupare kontakter med narkomanernas sociala verklighet än snabba ögonkast på folklivet på den s. k. Plattan här utanför, vet man att det svåraste problemet i dag är brist på vårdresurser. Faktum är att det i dag står narkomaner i kö för att få vård. RFJIL uppger t. ex. att det förekommer vårdköer på upp till 80 narkomaner som vill få plats på vårdkollektiv eller behandlingshem. De vill få plats inom den frivilliga vården – väl att märka.

Det är mot den bakgrunden som folkpartiet, bl. a. i motion 2080, starkt understrukit behovet av "större resurser till behandlingshem och till försök med nya vårdformer, till ideella organisationer etc."

Men självfallet bör den narkomanvård som nu är under uppbyggnad utvärderas. Vi vet att vården är populär bland de vårdsökande. Vilken annan vårdsektor, som ägnar sig åt sociala problem, kan hävda att den är populär bland de vårdbehövande? Vi vet också, i varje fall de av oss som haft kontakt med svårt nergångna narkomaner, att det finns ett stort antal exempel på personer som efter årtionden i den tvångsmässigt bedrivna vårdsvängen på kort tid resocialiserats genom effektiv behandling i demokratiskt uppbyggda vårdkollektiv. På ett kommunalt drivet vårdhem i ett storstadsområde har man t. o. m. kunnat anställa rehabiliterade vårdtagare som terapeuter.

Det finns alltså klara antydningar om att narkomanvården – till skillnad från mycken annan vård – är på rätt väg. Men det hindrar naturligtvis inte att dessa antydningar bör underbyggas med vetenskapligt hållbara fakta. Det är därför med tillfredsställelse vi från folkpartiet genom utskottets utförliga redovisning kan konstatera att sådana utvärderingar redan pågår i stor skala och därför inte påkallar någon särskild ytterligare åtgärd från riksdagens sida.

Jag vill inte minst mot bakgrund av herr Torwalds inlägg väldigt starkt understryka två saker i utskottets betänkande. Den ena är att man säger att de undersökningar som genomförs på området måste bli systematiskt sammanfattade, analyserade och tillgängliga för intressentgrupper. Det är alldeles uppenbart att forskningen måste ske så att den ger någon information. Men samtidigt måste vi ha klart för oss att forskningen inte är enhetlig. Det finns olika forskningstraditioner. Dels är det en

mer – som man brukar säga – positivistisk, där det handlar om att exakt räkna stickmärken och ta s. k. objektiva fakta till grundval för utvärderingen. Den forskningen tycks tilltala herr Torwald, och den skall självfallet bedrivas, den har sitt värde. Men det finns dels också en annan forskningstradition, s. k. hermeneutisk forskning, som bygger på förståelse och försöker se till klienternas helhetsituation. Den bygger på ett mera deltagande forskningsarbete – aktionsforskning kan man ibland kalla den för. Den kan uppenbarligen inte bedrivas på samma sätt, men den måste också få ett utrymme. Den innebär också utvärdering, även om utvärderingen kanske inte alltid kan presenteras i form av statistiska tabeller.

Jag vill också starkt understryka, att den forskning som måste ske, får inte, som det står i betänkandet, leda till att vårdbehövande avstår från att söka vård av rädsla för att registreras. Risken för att den rädslan kan förekomma hos vårdsökande är uppenbarligen en realitet.

Herr talman! Det förekommer i dag här och var i debatten larmsignaler om en massiv ökning av narkotikaproblemet. Jag tänker nu inte främst på en del lösa spekulationer, utan på mera seriösa uppskattningar. I en artikel i Läkartidningen nr 46 refereras en del sådana siffror. Enligt uppskattningar av socialarbetare och polismän har antalet narkotikamissbrukare bedömts till 10 000 i Stockholm, 4 000–5 000 i Göteborg, 700–1 000 i Norrköping och lika många i en liten stad som Kristianstad, för att ge några exempel. Om sådana siffror är riktiga skulle problemet vara flerfaldigt större än vad man officiellt antar.

En annan uppgift är polisens statistik över narkotikaärenden, som visar en ökning från 4 410 år 1970 till 5 265 år 1974.

Militärpsykologiska institutets undersökningar om inskrivningsskyldigas narkotikavanor visar däremot en viss minskning av antalet ungdomar som prövat eller använt narkotika – från 16,9 % till 15,9 % mellan åren 1973 och 1974.

På RFHL uppger man i dag att bilden är splittrad. Cannabismissbruket liksom missbruket av centralstimulerande medel minskar i landet som helhet, men ökar lokalt på vissa håll. Opiatmissbruket, bl. a. heroinmissbruket, ökar, men antalet missbrukare kan ännu räknas i hundratal, menar RFHL.

I ett interpellationssvar här i riksdagen förra tisdagen anslöt sig socialministern till RFHL:s bedömning när det gäller cannabis, men angav en betydligt högre siffra för heroinmissbruket.

Mot den här bakgrunden är det uppenbart att en klar bild är svår att åstadkomma. Den klara bilden finns i varje fall inte tillgänglig i dag. Därför är en kartläggning av det slag som socialutskottet nu föreslår nödvändig för att skapa ett handfastare underlag för en helhetsbedömning. Det är också viktigt att utskottets beställning i betänkandet av "en belysning av de bakomliggande orsakerna till missbruket" blir effektivt.

Jag kan trösta fröken Hjelmström med att sekretariatet för framtids-

forskning just nu planlägger en studie av den nya typ av internationell brottslighet som utan tvivel är en stark bidragande orsak till inte minst heroinproblemet. En orsaksanalys är alltså nödvändig och utgör grundvalen för ett långsiktigt program mot narkotikamissbruket. Men det får självklart inte bli en ursäkt för passivitet i dag. Narkomanerna kan inte vänta på ett kommande narkotikafritt paradissamhälle. De behöver hjälp och stöd nu.

Jag kan inte underlåta att citera RFHL-tidningens kommentar i samband med en intervju med två av dagens motionärer, herrar Jadestig och Lundgren. Reportern skriver: "Så var intervjun slut. När jag gick hem förbi Sergel och såg knarkarna där tänkte jag: 'Ni inte bara håller på att punda ihjäl er, ni håller på att utredas ihjäl också'."

Herr talman! Den kartläggning som vi i dag beslutar om får inte bli ett hinder för snabba åtgärder till narkomanernas hjälp. De kräver vård. De köar för vård, och de bör ha rätt till vård.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Socialutskottet redovisar stora problem, när det tar upp frågorna kring alkohol- och narkotikamissbruket samt sniffningen, de största sociala och medicinska problem som vårt samhälle dras med i dag. Det är naturligtvis glädjande att socialutskottet hemställer hos regeringen om en kartläggning av narkotikamissbrukets omfattning. Men det är tyvärr allt vad utskottet har kunnat prestera.

Visserligen håller många utredningar och undersökningar på att slutföras och kan förväntas bli klara inom kort, men flertalet av dem behandlar bara vissa delproblem. Något samlat grepp med möjlighet till översikt tycks inte vara att vänta. Det är beklagligt, eftersom många av de problem som vi nu diskuterar är oroande i framtidsperspektivet. Vi får t. ex. rapporter om att alkoholmissbruket ökar, och vi vet att heroinet fått ett stadigt grepp på narkotikamarknaden.

I ett av de remissvar som utskottet har fått säger brottsförebyggande rådet, som är det samordnande organet i detta sammanhang, att det är svårt att få tillgång till ett grundläggande faktamaterial på narkotikaområdet. Därför är det angeläget att tillstyrka just förslaget om en narkotikautredning. Brottsförebyggande rådet aktualiserar också frågan om behandling av narkomaner i ett tidigare skede och i mer ändamålsenliga vårdmiljöer än fångvårdsanstalterna. Den synpunkten borde vara värd ett bättre öde än att begravas i ett utskottsbetänkande.

Det talas i en av de motioner som behandlas och som utskottet redovisar om det starka sambandet mellan speciellt skolungdomars alkoholvanor och deras narkotika- och sniffningserfarenhet. Det har på nytt dokumenterats i en av skolöverstyrelsens undersökningar. Om man delar upp ungdomarna i grupper med avseende på deras totala årliga alkoholkonsumtion visar det sig att narkotika- och sniffningserfarenheten ökar med stigande alkoholkonsumtion.

I det perspektivet är det naturligtvis av stort intresse att fördjupade kunskaper kan erhållas i samband med verkställandet av det beslut som fattats om mellanölets upphörande nästa år. Brottsförebyggande rådet har i sitt remissyttrande till utskottet skrivit att det är angeläget att frågan om en utvärdering av mellanölsreformen tas upp till behandling med tanke på den starka kopplingen mellan brott och alkohol, inte minst när det gäller våldsbrott av ungdomar.

Av skolöverstyrelsens undersökningar kan man även utläsa att det har skett en påtaglig försämring beträffande flickor i årskurs 9. Från 1971–1975 har det blivit vanligare med ett relativt stort intag av såväl mellanöl som starksprit. Även om konsumtionsfrekvensen bland pojkar i samma årskurs tycks ha minskat någon procentenhet är det för en relativt stor grupp fråga om betydande kvantiteter mellanöl och sprit som förtärs vid varje tillfälle. Konsumtionen ligger på en nivå som innebär stora mängder varje gång. Andelen pojkar i årskurs 9 som dricker fem burkar öl eller mer per tillfälle har från 1971 till 1975 ökat väsentligt. Tyvärr hänger en ökad ölkonsumtion bland ungdomarna nästan regelmässigt samman med en ökad spritkonsumtion.

Skolöverstyrelsens undersökare slår fast att sniffningen ofta förekommer i form av – som det uttrycks – lokala sniffningsepidemier. Bland pojkarna i årskurs 9 är det 11 % som har sniffat, bland flickorna i samma årskurs är det 10 %. Värt att notera är att andelen som har sniffat har ökat påtagligt i gymnasieskolan både bland pojkar och bland flickor.

Herr talman! Som motionär är jag självfallet tacksam för att utskottet har ställt upp på den linje som vi motionärer pekat på i motionen 1265, nämligen just åtgärder då det gäller problemet med sniffningen. Det är också bra att vi får utredningar av det slag utskottet föreslår. Men jag vill ändå beklaga att vi efter så här många år av utredningar, tillsättande av arbetsgrupper av olika valör och på olika nivåer samt konferenser i ett antal som är legio inte har hunnit längre än vad utskottet avslutar sitt betänkande med: "Med hänsyn till att frågan f. n. övervägs inom regeringens kansli anser dock utskottet att det inte är erforderligt att riksdagen tar något initiativ i frågan."

Sammanfattningsvis, herr talman och herr närvarande socialminister: Vi borde ha kommit längre, både för ungdomens och för de utslagnas skull. Jag har inget yrkande utöver utskottets men hoppas att regeringen ägnar stor kraft åt att föreslå konstruktiva åtgärder och att det sker snart.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara replikera herr Jonsson i Alingsås på det sättet att när han nu tillhör ett parti som sitter i regeringen så kan han kanske på den vägen ytterligare stryka under det han sade senast, nämligen att det måste ske någonting. Då tänker jag närmast på socialutredningen. Den kommer säkerligen att bli fördröjd, och det är den nuvarande regeringen skuld till. Jag skulle vilja vädja så mycket jag kan att det sker en snabb behandling – dels att utredningen blir färdig så

snabbt som möjligt, dels att det sker en snabb handläggning i regeringen som ju har att ta ställning till de övergripande frågorna.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Anledningen till att jag ånyo begärt ordet var herr Torwalds inlägg, som jag då inte hade replikrätt på. Herr Torwald angrep tre saker i vad jag tog upp.

Han talade först om utvärderingen, men det förefaller mig som om herr Torwald har väldigt vaga för att inte säga felaktiga begrepp om vad en utvärdering av narkomanvård går ut på. Det är, som jag sade i mitt första anförande, rätt ointressant med enbart kvantitativt mätbara data. Det säger också socialstyrelsen i sitt yttrande över motionerna: "Att endast registrera drogfrihet och andra hårddata ger en begränsad bild av verkligheten genom att de enbart speglar de f. d. patienternas sociala situation och anpassning i vissa avseenden." Vad som är betydligt intressantare är ju att försöka utvärdera de f. d. missbrukarnas totala sociala situation och uppfattning om sin tillvaro.

Sedan tog herr Torwald upp frågan om tvånget och påstod att undvikande av tvångsåtgärder skulle vara passivitet. Jag delar inte den uppfattningen. Passivitet är vad vi har i dag, när människor köar till behandlingshemmen. Vad jag kräver är ett tvång på kommuner och lands- ting att aktivt erbjuda vård. Det gör de inte i dag. Det är där som tvånget skall sättas in.

Herr Torwald tog sedan upp polisens insatser, men jag diskuterade faktiskt inte frågan om människor som langar 30 kilo amfetamin. Jag kritiserade att de stora utsugarna går fria, alltså de som gör stora vinster på missbrukarna och sedan investerar pengarna i fastigheter eller i restaurangrörelser och andra näringsgrenar. De går i dag fria, medan de små missbrukarna drabbas av hårda fängelsestraff. Vilka är de stora brotts- lingarna i sammanhanget?

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt särskilt mycket.

Vad beträffar utvärderingen är det möjligt att jag inte är lika erfaren som fröken Hjelmström, även om jag har lagt ner ganska mycket tid och stort intresse på dessa frågor. Men nog tycker jag det är ett utomordentligt värdefullt bevis på om vården har lyckats, om en person är drogfri eller inte, eftersom han rimligen inte klarar sin sociala situation med mindre än att han är drogfri. Det måste, menar jag, vara det primära. Det kan vara intressant att få ytterligare uppgifter, men det primära teck- net på om man över huvud taget har haft framgång med vården är om vederbörande några år efter behandlingen fortfarande är drogfri eller inte.

Fröken Hjelmström sade att kommunerna skall aktivt erbjuda vård. Ja, det skall de göra. Men jag tänkte inte på dem som söker vård frivilligt. Naturligtvis skall vi försöka svara upp också mot det kravet, och det är riktigt att vi där ligger efter, bl. a. beroende på att kommunerna har

Onsdagen den
1 december 1976

*Kyrkorestaurering-
ar på Gotland*

saknat anvisningar om hur man skall ordna vården så att man får rimlig valuta för de pengar som satsas och inte bara kastar in pengar planlöst utan att veta om man över huvud taget gör rätt eller fel. Det är därför som utvärderingen borde ha gjorts för länge sedan, så att man i kommunerna hade fått konkreta råd om hur man skall agera och arbeta.

Till sist har det också sagts att maffiasyndikaten klarar sig. Ja, det gör de ofta. Men ibland gör de det inte. Polisen tog som bekant i somras utanför Stockholm en storlangare som just i dagarna är föremål för rättsliga åtgärder. Och det är visst inte så att polisen önskar ha det på detta sätt. Det beror på svårigheterna. Och de som langar 30 kilo är väl ändå inga smålangare! Enligt mitt sätt att se är de storlangare. De som langar ett kilo heroin eller däröver är enligt min mening inga smålangare. Men tyvärr är de inte heller spindlarna i nätet. Dem kommer vi åt alltför sällan. Men därför kan vi inte låta storlangarna gå fria.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 3 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1976/77:12 med anledning av motioner om dödsbegreppet och rätten att avstå från livsuppehållande behandling m. m.

Kulturutskottets betänkande

1976/77:14 med anledning av motion om inrättande av regionkontor för byggnadsvård i Uppsala m. fl. städer

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 4 Kyrkorestaureringar på Gotland

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1976/77:15 med anledning av motioner om restaurering och underhåll av kyrkobyggnader.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Herr talman! I motionen 1975/76:1332, som behandlas i förevarande betänkande, har fru Fredgardh och jag tagit upp problemen med att bevara och väl underhålla de kulturhistoriskt intressanta, i många fall unika, medeltida kyrkobyggnaderna på Gotland. Vi är givetvis medvetna om att det inte bara är på Gotland som det finns förnämliga kyrkobyggnader. Vi vet också att varken fastlandets eller Gotlands kyrkor då det gäller byggnadernas volym eller deras konstskatter kan mäta sig med många av kontinentens tempelbyggnader. Trots detta har de gotländska kyrkorna tilldragit sig en betydande uppmärksamhet även internationellt.

Storheten och det märkliga med de gotländska medeltida kyrkorna är att de är 92 till antalet på ett geografiskt område om något mer än 3 000 km². Ingenstans i världen existerar det sannolikt något motsvarande. Alla de 92 i bruk varande kyrkorna ser ut i stort sett som de gjorde när byggnationen var avslutad. 1100-, 1200- och 1300-talens stiluppfattningar går i varandra och speglas på olika sätt från kyrka till kyrka. Romanskt och gotiskt blandas, men detta ger oftast ett gott helhetsintryck, och konstskatterna är gedigna. Gotlänningarna är följaktligen med rätta stolta över sina förfäders verk. Men det som människorna på medeltiden förmådde bygga upp har vi, senare tiders barn, stor möda att ens underhålla och bevara.

Församlingarna på Gotland är små, den minsta är Sundre med 65 invånare. Skattetrycket är högt – det offras mycket på kulturens altare på Gotland. Kostnaderna för att restaurera kyrkorna är stora; miljonbelopp är inte ovanliga. Här kan nämnas att det f. n. enligt landsantikvarien och länsarbetsnämnden på Gotland är 21 kyrkor som är i omedelbart behov av restaurering. Det är i belysning av denna problematik som vi motionärer hävdar att det knappast kan anses rimligt att de små församlingarna på Gotland ensamma skall svara för det vårdbehov som föreligger.

Det har hemställts att särskilda medel ställs till förfogande för kostnadskrävande projekt av kulturhistoriskt värde. Under Bertil Olssons tid som generaldirektör i arbetsmarknadsstyrelsen infördes systemet att man lämnade bidrag med 100 % av kostnaderna för den yttre restaureringen av vissa kyrkor. Man vann därmed två goda ting: dels att det skapades sysselsättning för äldre byggnadskunnig, lokalt bunden arbetskraft, dels att ett antal förnämliga Gotlandskyrkor kunde upprustas. Numera utgår endast bidrag med 40 % till dessa ändamål, och detta gör att församlingarna inte orkar med underhållsinsatserna. Problemet är således stort, och tiden hastar medan utredningskvarnarna mal.

Kulturutskottet har infördragat yttrande från riksantikvarieämbetet, som lämnat en värdefull och initierad översikt. Utskottet har också lämnat ett betänkande som andas förståelse för motionärernas tanke att insatser behöver göras, men man avstyrker motionen med hänvisning till pågående utredning.

Utskottets betänkande är enhälligt, och jag ställer, herr talman, inte något yrkande. Men jag vill till kammarens protokoll, som ett medskick till utredningen, få anteckna en förväntan att utredningen snarast lägger fram förslag som gör det möjligt att fortsätta arbetet med att bevara det kulturarv som Gotlandskyrkorna representerar.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! I kulturutskottets nu aktuella betänkande behandlas bl. a. en motion av min partikollega Georg Danell och mig, i vilken vi begär en skyndsam utredning om statsbidrag till underhåll och restaurering av Gotlands kyrkor. I motiveringen erinrar vi om att dessa kyrkor allmänt

Onsdagen den
1 december 1976

---

*Kyrkorestaurering-
ar på Gotland*

anses tillhöra våra verkligt värdefulla kulturskatter. Inte bara gotlänningarna utan också de många turisterna, både svenskar och utlänningar, imponeras av de gotländska kyrkornas stora skönhet, som gör ett besök i dem till en betydande konstupplevelse.

Vidare framhåller vi att kostnaderna i våra dagar är mycket stora för underhåll och restaurering av dessa kyrkor, av vilka, som vi hört, flertalet anses vara från 1300-talet eller äldre. Härtill kommer att nästan alla de 92 gotländska församlingarna är folkfattiga och har ringa skattekraft, varför gotlänningarna inte ensamma kan svara för underhållskostnaderna.

Vi motionärer bedömer det som en riksangelägenhet att de gotländska kyrkorna inte får förfalla utan bevaras i gott skick. Vi anser därför att statsbidrag för underhåll och restaurering av dem bör utgå.

Låt mig efter denna redogörelse för motionens innehåll erinra om att frågan ingalunda är ny. Den har behandlats flera gånger i riksdagen. Första gången jag själv kom i kontakt med den var i början av 1960-talet. Dåvarande tredje lagutskottet företog då i anledning av motioner i ärendet en studieresa till Gotland, där utskottet under biskop Anderbergs utomordentliga ciceronskap besökte ett stort antal av öns underbara kyrkor. Samtidigt blev vi informerade och övertygade om att gotlänningarna måste få statlig hjälp för att klara av kyrkornas underhåll och restaurering.

För den som hade förmånen att få delta i den utskottsresan har det känts mycket otillfredsställande att frågan om statsbidrag för Gotlands kyrkornas bevarande ännu inte fått sin lösning.

Kulturutskottet erinrar i sitt nu föreliggande betänkande om att i år en utredning angående formerna för stödåtgärder för vård och bevarande av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse tillsatts. Vidare framhåller utskottet att de problem som vi motionärer aktualiserat enligt meddelade direktiv skall övervägas av denna utredning, som därvid skall beakta också de överläggningar som f. n. pågår mellan företrädare för staten och svenska kyrkan om förhållandet mellan stat och kyrka. Enligt utskottet innebär detta att vårt utredningsyrkande redan tillgodosetts, varför utskottet avstyrker motionen.

Herr talman! Låt mig konstatera att vår motion skrevs i januari och att riksantikvarieämbetet i sitt yttrande över den vitsordat i motionen lämnade uppgifter och ansett att dessa borde överlämnas till byggnadsvårdsutredningen, som tillsattes den 18 mars, för beaktande. För min del vet jag ej anledningen till att kulturutskottet ej föreslår detta utan i stället avstyrker motionen.

Det väsentliga är emellertid att åtgärder snarast möjligt sätts in för att rädda de gotländska kyrkorna. Riksantikvarieämbetet betonar för sin del att vårdbehovet är mycket stort och ger exempel på små församlingar där aktuella underhållsarbeten beräknas kosta ca 1 milj. kr. Ämbetet anser det synnerligen angeläget med snabb statlig hjälp i väntan på utredningarna och klarlägganden i frågan om förhållandet kyrka-stat. Låt mig med skärpa understryka detta uttalande.

Till slut kan jag endast vädja till byggnadsvårdsutredningen att i sitt

stora, omfattande och betydelsefulla arbete om möjligt behandla frågan om Gotlandskyrkorna med förtur. Det vore mycket värdefullt om arbetet med restaurering av dem snarast kom i gång, detta främst ur kulturhistorisk synpunkt men också med hänsyn till det besvärliga sysselsättningsläget på Gotland.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande, utan uttalar endast den förhoppningen att alla goda krafter hjälps åt för att påskynda detta ärende.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Jag har inget att erinra mot vad de båda föregående talarna har sagt när det gäller önskvärdheten och behovet av restaurering och underhåll av Gotlandskyrkor, liksom när det gäller andra byggnader med kulturminnesvärde.

Beträffande herr Schöotts fråga varför kulturutskottet inte har föreslagit att motionen skall överlämnas till den nu tillsatta utredningen vill jag säga till herr Schöotts tröst att två ledamöter i kulturutskottet tillika är ledamöter i utredningen. Vi utgår självfallet från att dessa för de tankar vidare som uttalats i motionerna och som uttalats av kulturutskottet.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Jag tackar för denna upplysning, men för mig innebar den ingen nyhet. Bland de goda krafter som jag satte min förhoppning till inräknade jag dessa utskottsledamöter.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 5 Statligt stöd till idrottsutövares resor

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1976/77:16 med anledning av motion om statligt stöd till idrottsutövares resor.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Jag skall helt kort beröra kulturutskottets betänkande nr 16.

Vi är några motionärer som har tagit upp de problem som idrottsföreningarna får när de skall finansiera bl. a. deltagandet i tävlingar. I motionen har vi sagt att det är nödvändigt med ett nytt synsätt, så att idrottsrörelsen får hjälp att klara de ökade resekostnaderna.

Utskottet skriver i sitt enhälliga betänkande att det har förståelse för de ekonomiska problem som uppstått för idrottsföreningarna på grund av de ökade resekostnaderna. Som motionär är jag naturligtvis glad över utskottets förståelse. Utskottet framhåller också att problemet finns inte

Onsdagen den
1 december 1976

*Statligt stöd till
idrottsutövares
resor*

bara inom idrottsrörelsen utan även i andra delar av organisations- och föreningslivet, och det betvivlar jag inte alls.

Utskottet, som alltså säger sig se positivt på frågan, har pekat på att Riksidrottsförbundet är intresserat för saken. Man har tagit kontakt med SJ och har även presenterat problemen för kommunikationsdepartementet. Det är mycket bra att Riksidrottsförbundet på det här sättet har aktualiserat frågan. Men jag är intresserad av att få veta litet mer än vad som står i betänkandet och skulle därför vilja fråga utskottets ordförande – jag förstår att han också är utskottets talesman – vad som i utskottets betänkande menas med att frågan skall ses i ett något vidare sammanhang. Det vore intressant att få veta på vilket sätt utskottet har tänkt sig att saken skall aktualiseras och vem som skall ta initiativet för att man skall kunna få ett mera samlat grepp på problematiken.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Som herr Stridsman sagt har vi i kulturutskottet haft stor förståelse för de ekonomiska problem som påtalas i motionen. Vi har fått uppgifter från Riksidrottsförbundet som också styrkt att de här problemen föreligger.

När vi framhållit att frågan ändå måste ses i något vidare sammanhang, har vi därmed velat fästa uppmärksamheten på att även andra organisationer än idrottsorganisationerna kräver särskilda insatser för att kunna klara de resekostnader som uppstår i samband med kurs- och konferensverksamheten. Inom kulturutskottet är vi väl medvetna om idrottsorganisationernas problem beträffande resekostnader och inser att det troligen också är störst inom idrottsrörelsen. Men vi tycker att det vore fel, om man isolerade denna fråga enbart till idrottsrörelsen. Det är av den anledningen som vi skrivit att saken får ses i ett större sammanhang. Som framgår av betänkandet har vi också erfarit att Riksidrottsförbundet avser att ta förnyade kontakter med SJ och departementet. Den nye departementschefen har tillsatt en särskild sakkunnig, och vi får väl hoppas att denne kommer att ägna uppmärksamhet åt dessa frågor och hjälpa den nye departementschefen på vägen.

Man har från Riksidrottsförbundet berättat för oss att man försökt att komma i gång med en viss försöksverksamhet inom ett begränsat område, nämligen Smålands idrottsförbund. Tanken var att man där skulle införa en 50-procentig rabatt för alla resor till tävlingar och konferenser under ett år. Tyvärr kunde det projektet av kostnadsskäl inte genomföras. Men arbetet går som sagt vidare, och vi tycker i kulturutskottet att det är angeläget att finna en lösning. Därvid bör också andra organisationers problem beaktas.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
1 december 1976

---

*Järnvägmuseal
verksamhet*

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1976/77:17 med anledning av motioner om järnvägmuseal verksamhet.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Järnvägmuseal verksamhet kan synas vara en liten fråga, men jag vill påstå att det rör sig om en stor verksamhet. Våra tekniska museer över huvud taget har ju inte så lång tradition och äger inte heller det etablerade stöd som andra museer kan påräkna från stat och kommun. Motionsledes har det påtalats flera gånger här i riksdagen, och till förra riksmötet väcktes ett par motioner om att man borde utreda de samordningsfrågor och de ekonomiska problem som finns beträffande våra järnvägmuseer, i avsikt att garantera deras framtida existens. Dessutom hade de båda motionerna det gemensamt att man ville – i avvaktan på en mer långsiktig lösning – också under en övergångstid kunna få någon form av stöd.

Utskottet säger i anledning av dessa motioner att det visserligen endast är en del av de s. k. kommunikationshistoriska samlingarna och deras problem som vi tar upp och det menar att motsvarande problem också kan föreligga beträffande bevarandet av andra äldre samfärdsmedel och trafikmiljöer. Men utskottet har ändå uppfattat motionsframstötarna som så väl grundade och angelägna att man ställer sig bakom önskemålet att järnvägmuseernas situation skall bli ytterligare belyst. Av den anledningen föreslår utskottet att riksdagen skall hos regeringen begära en kartläggning av museejärnvägarnas verksamhet och en utredning om möjligheterna att bevara den materiel och de trafikmiljöer som förningarna tagit till vara.

Jag tycker att det finns anledning att notera den egenart som just våra järnvägmuseer har. Historiskt sett är våra järnvägar inte gamla. Våra järnvägsbyggnader och järnvägsanläggningar har emellertid ett stort kulturhistoriskt värde, och de har en stor betydelse för kulturlandskapet. I det sammanhanget förtjänar att nämnas att en av våra mera uppmärksammade museejärnvägar – det är också den som jag för egen del bäst känner till – nämligen Anten–Gräfsnäs-järnvägen inom Älvsborgs län, har upptagits i den fysiska riksplaneringen.

Jag vill också påstå att det finns en positiv social sida hos den järnvägmuseala verksamheten. Få museiverksamheter, om ens någon, har så många engagerade deltagare. Anten–Gräfsnäs-järnvägen har exempelvis en väl organiserad och utbyggd verksamhet, där de mer än 600 medlemmarna i stor utsträckning också tar en aktiv del.

Museejärnvägarna erbjuder inte bara nöjesåkning utan har också visat sig fylla en viktig uppgift för skolundervisningen och inom fritidssektorn. Riksantikvarieämbetet menar att den insatsen går att utveckla ytterligare.

Kulturrådet har sagt att järnvägmuseerna utgör exempel på en aktiv och decentraliserad amatörverksamhet, som väl stämmer med de kul-

turpolitiska mål som riksdagen har lagt fast. Frivilligt och ideellt engagerade medlemmar lägger ned ett omfattande arbete på de flera tiotal museijärnvägar vi har, varav några kan betraktas som mycket väl utvecklade. Till de mer kända bandelarna hör S:t Olof-Brösarp i Skåne, Mariefred-Läggesta i Sörmland, Uppsala-Länna i Uppland och – som jag redan har nämnt – Anten-Gräfsnäs i Västergötland.

Remissinstanserna har varit påfallande positiva. Om man skulle ge något värdeomdöme så är det framför allt statens kulturråd och riksantikvarieämbetet som backar upp tankegångarna i vår motion. Statens järnvägar har självfallet inga invändningar häremot, men följdriktigt nog – höll jag på att säga – är SJ inte heller i den här frågan på offensiven.

Beträffande vårt andra yrkande i motionen 1341, nämligen att statsmakten i avvaktan på en långsiktig lösning övergångsvis skulle göra insatser för museibanorna, t. ex. i form av arrendefrihet eller annat jämförligt stöd, är utskottet inte nu berett att tillstyrka att riksdagen gör ett uttalande i den riktningen utan avstyrker motionerna i den delen. Jag tycker att det finns anledning att påminna om att här finns stora behov av ekonomiskt stöd. Vad museijärnvägarna ofta råkar ut för är att deras önskemål bollas mellan olika instanser, mellan kommunerna, landstingen och staten.

Flera kommuner och landsting har dock varit beredda att stötta upp denna verksamhet. Mycket generellt skulle man kunna säga att det egentligen bara är staten som hittills har ställt sig utanför. Vi fick f. ö. den saken bekräftad så sent som för ett år sedan, då jag till förre utbildningsministern riktade en interpellation med anledning av att en av våra museijärnvägar hade blivit utlovad statligt stöd men fått nej när frågan kom till regeringsbordet. Det gällde då anslag till en verkstadsbyggnad, och den aktuella föreningen hade förespeglats att få en tredjedel vardera av kommunen, landstinget och staten av de knappa 90 000 kr. det hela rörde sig om. Bara kommunen och landstinget var beredda att uppfylla det löftet.

Herr talman! Jag hör till dem som menar att staten måste inordna museijärnvägarna i ett större musealt sammanhang. Det räcker inte att hänvisa till att det möjligen kan vara en kommunal fråga, utan här måste man också ta ett statligt ansvar. Det har utskottet för sin del varit berett att bejaka genom att beställa en utredning hos regeringen. Min förhoppning är att utredningens direktiv blir sådana att den får möjlighet att jobba snabbt och att i uppdraget ingår att söka en lösning som garanterar våra järnvägsmuseers framtida existens.

För dagen har jag, herr talman, inget mer yrkande än det som utskottet ställt sig bakom. Det finns anledning att känna glädje över att kulturutskottet här för första gången klart och otvetydigt har uttalat att våra järnvägsmuseer har en framtid genom att begära denna översyn av ekonomi- och samordningsfrågor. Jag ber att få yrka bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande nr 17.

Herr RANESKOG (c):

Herr talman! Det har skett stora förändringar inom kommunikationsväsendet under senare år. Vad det gäller järnvägarna så har vi redan kommit fram till begrepp som museal verksamhet. Bara detta uttryck är ett vittnesbörd om att vi har lämnat en epok bakom oss i fråga om kommunikationer.

Detta har givit anledning till vår motion 1975/76:580 som särskilt tar upp problemet med de smalspåriga järnvägarna, på grund av att de försvinner som kulturfaktor i svenskt kommunikationsliv. Med tacksamhet noterar jag den positiva behandling som kulturutskottet givit motionen, särskilt vad beträffar motionens första yrkande. Med tacksamhet kan jag också notera den plats som vår nya kultursyn givit åt den museala verksamheten i hela dess bredd. Även vad riksantikvarieämbetet anför med avscende på de nedlagda järnvägarnas kulturhistoriska värde noterar jag som positivt. Jag ber att få anföra vad ämbetet säger om vårt museala ansvar:

”Järnvägarnas avgörande betydelse för landets kulturella och ekonomiska utveckling är obestridlig. En statistisk uppskattning ger vid handen att landets järnvägsnät har minskat med över 25 % sedan 1930-talets mitt.

Denna utveckling gör det särskilt angeläget att ge akt på det kulturhistoriska värdet hos de nedlagda järnvägarna. ---

Ämbetet ser som sin uppgift att ha överinseende över vården av kulturhistoriskt värdefulla järnvägsbyggnader och järnvägsanläggningar av betydelse för kulturlandskapet. I samband med den fysiska riksplaneringen har ämbetet även uppmärksammat museijärnvägens betydelse, just vad beträffar banan Anten-Gräfsnäs, Älvsborgs län, Alingsås kommun.”

Som motionär finner jag det värdefullt och hoppningivande att både riksantikvarieämbetet och statens kulturråd förordar en utredning om de smalspåriga järnvägarnas museala värde och en översyn av ekonomi- och samordningsfrågor.

Med tanke på denna positiva inställning kunde man ha förväntat sig ett något djärvare grepp från kulturutskottets sida för stöd i någon form redan nu. Min förhoppning är att den utredning och kartläggning som förordas skall verkställas snarast, så att det stöd som denna museiform behöver effektueras i enlighet med det nya kulturutbudets förmåner.

Herr talman! Tacksam för att ett av motionens yrkanden har tillstyrkts har jag i dag inget särskilt yrkande, utan emotser att utredningen snarast ger oss möjligheter att i denna kammare besluta om de ekonomiska stödformerna. Intill nu har de ekonomiska bidragen endast kommit från kommunen och landstinget i vad beträffar den synnerligen attraktiva museijärnvägen Anten-Gräfsnäs.

Herr WÅÅG (s):

Herr talman! Vi tycks alla vara eniga om vad utskottet här har förordat, nämligen att ämnet behöver utredas. Jag har bara en liten erinran, och

det är mot den uppräknig man har gjort på s. 3 i betänkandet. Den upptar, som det heter, de "viktigaste" av museibanorna, men att gradera dem efter vikt är nästan omöjligt. Den ena fyller *en* uppgift, den andra fyller en annan. Dessutom är uppräknigen naturligtvis inte fullständig. Den utesluter många järnvägar som borde ha nämnts.

Jädraås-Tallås järnväg, Järnvägarnas museiförening i Linköping, Näs-sjö hembygdsförening, Stockholm-Roslagens järnvägars museiförening, Stora Lundby järnvägsmuseum och Östra Södermanlands järnväg har räknats upp i utskottsbetänkandet. Sedan heter det att till "de mer kända sträckor som i dag trafikeras av museiföreningar hör S:t Olof-Brösarp". Om banan S:t Olof-Brösarp kan bara det sägas att någon museiförening är det inte fråga om. Närmast är det väl en privat stiftelse, såvitt jag har fattat saken. Vidare nämns Anten-Gräfsnäs, Mariefred-Läggesta och Uppsala-Länna-Faringe.

Därutöver finns det verkligen en del banor som bör omnämnas, och jag har antecknat några ur minnet. En intressant företeelse är t. ex. Bor-Osbruk, en industribana som helt saknar motstycke. Om vi ser söderifrån norrut kan vi lägga märke till museal järnvägsverksamhet i Trelleborg och Malmö. Det finns Östra Skånes järnvägar, det finns ett järnvägsmuseum i Kristianstad och så finns Helsingborgs veteranjärnväg. Av dem driver Helsingborgs veteranjärnväg och Östra Skånes järnvägar trafik. Vidare finns museibildningar i Kalmar, i Älmhult och i Alvesta. Bergslagens järnvägssällskap driver trafik med typiska märkeslok från den svenska ångloksepoken och borde verkligen omnämnas här.

Vidare finns det på Öland två järnvägsmuseibildningar, varav en i Böda kronopark, som är egendomlig därför att den omfattar 700 mm spårvidd. Den förtjänar verkligen att nämnas i en uppräknig.

Det finns en förening på Gotland. En bildning som heter Dal-Västra Värmland har inte kommit riktigt i gång ännu. Hembygds museet i Hulfsfred har för museiändamål konserverat och ställt upp ett av Sveriges första överhettade ånglok för normalspårdrift, som verkligen är en sär-ling. Det är egentligen ångpannan som är kvar av det loket, men det är där i alla fall. I Dalkarlsberg i Västmanland finns en lämning av ett tåg av den mycket säregna, typiskt svenska gamla bruksspårvidden 802 mm. På tal om konstiga spårvidder finns i Köping den gamla bruks-spårvidden 1093 mm, om vilken det felaktigt sägs att den har kommit till av misstag.

Det finns ett lok i Västerås. I Stockholm finns, utöver vad som har nämnts i betänkandet, trafik på slakthusspåret i Enskede. Ett museigäng har tagit vara på materiel från Saltsjöbanan. Det finns uppställning och lämningar i Vansbro. I Falun finns GDJ:s museisällskap, som renoverar och avser att trafikera med två av Gävle-Dala järnvägars stora lok. I Bergsjö fanns en museibildning, som såvitt jag vet har upphört. Det finns en förening i Sundsvall.

Detta är vad jag kan erinra mig. Det gör, herr talman, att bilden är väsentligt mer komplicerad än vad den kanske förefaller att vara när

man läser utskottsbetänkandet. Vad är kultur? Är det kultur att ställa ett uppmålat gammalt ånglok på något ställe och låta det stå där som ett kallt och dött minne över en svunnen epok? Är det kultur att driva trafik? Det är det ju en hel del av de här järnvägarna som gör. Om man driver trafik, sliter man ju så småningom ut materielen, och vad är det sedan kvar av kultur?

Ja, det här området är verkligen så svårt att det måste utredas. Utskottet har också mycket rätt i sin antydan att hela kommunikationsområdet och museiverksamheten kring det borde utredas. Vi har ju sådana fina gamla kommunikationsminnen som Dalslands kanal, Säffle kanal, Filipstads kanal med särskilt järnvägssystem och Strömsholms kanal.

Herr talman! Jag yrkar med skärpa bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Efter herr Wåågs sakkunniga inlägg framstår kulturutskottets önskemål om kartläggning av museijärnvägar som helt överflödigt. Jag ber ändå, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1976/77:18 med anledning av motioner i vissa byggnadsvårdsfrågor

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Förbud mot amatörboxning

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1976/77:19 med anledning av motion om förbud mot amatörboxning.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Jag ber nästan om ursäkt för att jag tar till orda. Utskottets hemställan är enhällig, och det var verkligen inte min mening att här skulle behöva förekomma någon boxningsdebatt. Men jag finner dock anledning att göra ett kort inlägg.

I en av kvällstidningarna i dag citeras en representant för Svenska boxningsförbundet, som enligt tidningen – jag gör den reservationen – säger: "Vi kommer inte att lyda riksdagen. Vi tänker inte lyda folk, som inte vet vad det här handlar om. Riksdagsbeslutet år 1969 kom till efter en massiv hatpropaganda mot allt vad boxning heter. Vi vet i dag bättre."

Onsdagen den
1 december 1976

*Förbud mot
amatörboxning*

Så lyder citatet, men jag vet inte om det är ett riktigt återgivande av vad vederbörande representant för Svenska boxningsförbundet har sagt. Skulle det vara riktigt, finner jag uttalandet mycket anmärkningsvärt.

Jag tar till orda för att kort få erinra om att när förbud mot proffsboxning infördes 1969 innefattades inte amatörboxningen, men det gjordes ett förbehåll med hänvisning till vissa säkerhetsföreskrifter som riksdagen förutsatte att man skulle följa. När vi sedan vid upprepade tillfällen har haft debatter här i riksdagen i anledning av att krav ställts på förbud också mot amatörboxning har riksdagen med stor enighet framhållit vikten av att säkerhetsföreskrifterna efterlevs. Det har nästan varit ett villkor för att amatörboxning fortsättningsvis skall tillåtas.

Nu har Riksidrottsstyrelsen godkänt en sänkning av åldersgränsen för amatörer som deltar i matcher från 17 till 15 år. Detta är ett avsteg från de säkerhetsföreskrifter som riksdagen vid flera tidigare tillfällen har knutit sitt beslut till. Vi uttalar oss ganska skarpt i kulturutskottets enhälliga betänkande mot den här sänkningen. Vi upplever det som en nonchalans mot riksdagens beslut och menar att ett förbud kan undvaras, under förutsättning att säkerhetsföreskrifterna iakttas utan något väsentligt undantag. Utskottet anser sig kunna räkna med att detta uttalande kommer att beaktas av vederbörande. Och vederbörande är Boxningsförbundet. I annat fall får frågan tas upp till förnyad prövning, anser kulturutskottet, och jag utgår ifrån att riksdagen följer kulturutskottets enhälliga hemställan på denna punkt. I detta ligger då att om man inte beaktar riksdagens uttalande, måste självfallet frågan om ett förbud också mot amatörboxning tas upp till förnyad prövning.

Det tycker jag är angeläget att få säga från talarstolen här, för den händelse att ett sådant uttalande som det jag citerade ur en av kvällstidningarna i dag skulle vara riktigt.

Herr LINDAHL i Lidingö (s):

Herr talman! Den här motionen är ju en gammal bekant. Frågan om man skall utvidga förbudet mot professionell boxning har varit föremål för debatt i riksdagen år efter år. Man kan säga att behandlingen av den här motionen är något av herr Sjöholms testamente.

Motionären ansåg, när motionen väcktes i januari, att de förutsatta säkerhetsföreskrifterna inte följts. Sedan motionen väcktes har Riksidrottsstyrelsen den 23 januari innevarande år bifallit en framställning från Svenska boxningsförbundet om en sänkning från 17 till 15 år av åldersgränsen för erhållande av tävlingslicens.

Av vilken anledning har Riksidrottsstyrelsen bifallit Boxningsförbundets framställning om en sänkning av åldersgränsen? Det måste naturligtvis föreligga något skäl. Att så är fallet framgår inte av kulturutskottets betänkande.

Svenska boxningsförbundet inhämtade idrottsmedicinska rådets konkreta ställningstagande till att 15- och 16-åringar tävlingsboxar enligt

speciellt utformade regler. Man ville ha ett konkret ställningstagande till frågan, om vi i Sverige i likhet med de övriga nordiska länderna kunde få en sänkning till 15 år. Riksidrottsstyrelsens medgivande grundade sig på att Svenska läkaresällskapets idrottsmedicinska sektion tillstyrkte en sänkning av åldern från 17 till 15 år.

I idrottsmedicinska sektionen sitter docenten Nils Rydell, som är ordförande i Svenska läkaresällskapets sektion för idrottsmedicin, dessutom med. dr Rolf Ljungqvist och med. dr Sven Collért. De instämde i Boxningsförbundets uppfattning.

Det är egendomligt att utskottet inte omnämner vad som har legat till grund för Riksidrottsstyrelsens beslut, nämligen detta mycket auktoritativa medicinska utlåtande. Det är bakgrunden till Riksidrottsstyrelsens ställningstagande.

Det blir sannolikt inte lätt att få till stånd en enhetlig tillämpning i Norden. Men det är självklart att vi i Sverige skall rätta oss efter de bestämmelser den svenska riksdagen ställt sig bakom. Det är bara så att utvecklingen i övriga Norden har gått i den andra riktningen: man har sänkt åldersgränsen. Detta har gjort att svenska ungdomar vid ett nordiskt idrottsutövande kommit i en annan situation än kamraterna från de nordiska grannländerna. De har inte fått samma övning. Det är därför frågan har aktualiserats i vårt land.

Jag har med detta velat göra ett tillägg till utskottets betänkande och omnämna anledningen till att Riksidrottsförbundet biföll Svenska boxningsförbundets framställning.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Jag vill bara bekräfta att kulturutskottet har tagit del av det material som låg till grund för Riksidrottsstyrelsens ställningstagande. Vi har också haft hearings med representanter för Riksidrottsstyrelsen och ingående diskuterat den här frågan. Jag vill inte ifrågasätta det auktoritativa i det utlåtande som de tre läkarna, representerande idrottsmedicinska sektionen, gjort. Men vi vet ju att i denna fråga kan man uppåda läkare och experter på ömse håll. Vi har i många år haft anledning att ingående diskutera denna fråga i kulturutskottet. För något år sedan hade vi den ute på mycket bred remiss, och vi fick då många uttalanden som var klart negativa till boxning just från medicinsk expertis. – Jag har velat göra detta klarläggande.

Debatten i dag gäller inte i första hand detta, utan den diskussion som jag har velat ta upp gäller vilken auktoritet som svenska riksdagen och regeringen har i en sådan här fråga. Riksdagen har år efter år gjort klara uttalanden om att amatörboxningens tillåtlighet är betingad av att man är beredd att följa de säkerhetsföreskrifter som angavs 1969 med ledning av en nordisk medicinsk expertkommitté. När sådana uttalanden har gjorts, är det en icke tillåten nonchalans av Boxningsförbundet att gå emot detta och sänka åldersgränsen, vilket är ett väsentligt avsteg från

säkerhetsföreskrifterna. Jag hoppas verkligen att man nu kommer att beakta riksdagens klara uttalande.

Herr LINDAHL i Lidingö (s):

Herr talman! Jag vill till utskottets talesman säga att man inte får tolka detta som nonchalans från Boxningsförbundets sida. Det står i utskottets betänkande att beslutet om en sänkning av åldersgränsen innebär en väsentlig avvikelse från säkerhetsföreskrifterna. Det är ju den saken som diskussionen gäller.

Att utfärda åldersgränser inom idrotten är en mycket knepig sak, en fråga som ofta är föremål för debatt inom idrottsrörelsen. Man sänker åldersgränserna. I dag är det ingenting ovanligt att tonåringar spelar fotboll i de högsta divisionerna och att 17-åringar, som man tidigare ansåg skulle stå på tillväxt, spelar i svenska mästarlag i fotboll och ishockey. Vi upplevde inte minst under den senaste olympiaden i somras, att många unga idrottsmän med stor framgång hävdade sig i den hårda konkurrensen.

Om man i Finland, Norge och Danmark tillämpar andra åldersgränser och låter 15-åringar tävlingsboxa – det sker under särskilda bestämmelser och föreskrifter, som skyddar unga deltagare – anser Boxningsförbundet att svenska ungdomar kommer i ett sämre läge om de får börja först i 17-årsåldern. Då har de andra fått ett försprång, och det är från säkerhetssynpunkt diskutabelt för de svenska ungdomarna, om man inte tillämpar enhetliga bestämmelser i Norden.

Vi kan bara konstatera att man i de övriga nordiska länderna inte har följt Nordiska rådets rekommendation. Det har vi gjort i Sverige, och det är därför denna fråga har kommit upp.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! När det gäller önskvärdheten av samordning av bestämmelserna i de nordiska länderna råder det inte någon oenighet mellan herr Lindahl i Lidingö och mig. Men kulturutskottet och jag anser att den samordningen bör ske i enlighet med den rekommendation som den nordiska expertkommittén gjorde år 1969 och som innebär en höjning av åldersgränsen till 17 år. Den rekommendationen har det svenska Boxningsförbundet tidigare följt. I sitt betänkande hemställer också utskottet att riksdagen som sin mening ger till känna för regeringen att man på lämpligt sätt bör verka för en enhetlig tillämpning inom Norden av den från nordiska kommittén rekommenderade åldersgränsen.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets enhälliga hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1976/77:4 med anledning av motion om obligatorisk reseförsäkring

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Förteckningar över köp och byten inom konst- och antikvitetshandeln

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1976/77:5 med anledning av motion om förteckningar över köp och byten inom konst- och antikvitetshandeln.

Herr tredje vice talmannen ERIKSSON (fp):

Herr talman! Bara några korta kommentarer till ett som jag tycker välskrivet och i stort sett positivt betänkande. Jag är frimodig nog att för min del betrakta det så att motionen i sak har tillstyrkts, även om klämman i betänkandet innebär ett avstyrkande.

Stölderna av värdefulla antikviteter och konstverk har ökat mycket kraftigt under de senaste åren. Det visar all statistik. En del av statistiken återges också i betänkandet. Vi möter alla nästan dagligen detta problem i dagstidningarna, där det berättas om inbrott och tillgrepp i hembygdsgrändar, i museer, i ödegårdar, i kyrkor och hos privata samlare.

Bara för någon månad sedan ägnade tidskriften Svensk Polis mycket stort utrymme åt just de här problemen, och man bedömde dem som mycket allvarliga. Man refererade bl. a. till ett avslöjande som gjordes vid en auktion i Västmanland, ett avslöjande som har en mycket dramatisk bakgrund.

Hos en Stockholmssamlare hade man stulit hela hans samling värd många tiotals tusen. Samlaren hade försäkrat och gjorde ingen ekonomisk förlust. Men han gjorde allt han kunde för att få tillbaka sin samling. I den fanns en del antika föremål som var mycket ovanliga. I en månads tid kollade han upp alla auktionsannonser. Efter några veckor fick han ett napp och åkte till Västmanland, och där lyckades man avslöja tjuvarna och en häleriliga.

Om detta berättas i tidskriften Svensk Polis:

”Det som från början såg ut att vara ett rent rutinärende visade sig istället bara vara toppen av ett isberg. Från 15 stora inbrott har stulits värdeföremål värderade till omkring 3 miljoner kronor.”

Mängder av sådana exempel fast med mindre omfattning finns.

Jag har personligen i mitt sommaryrke som auktionsförrättare mött problemet på nära håll, även om jag lyckligtvis själv inte blivit lidande vid något tillfälle. Man har systematiskt inför kommande auktioner stulit föremål. Man har t. o. m. gått så slugt till väga att man använt en utförlig auktionsannons som förteckning och gång på gång sorterat ut det som

Nr 37

Onsdagen den
1 december 1976

*Förteckningar över
köp och byten inom
konst- och
antikvitetshandeln*

Onsdagen den
1 december 1976

*Förteckningen över
köp och byten inom
konst- och
antikvitetshandeln*

varit värdefullt. Då har jag ställt mig frågan: Hur kommer det sig egentligen att just denna typ av föremål är så värdefulla och så attraktiva för tjuvar?

Vi vet att det självfallet inte är några samlare som är tjuvar, utan det är personer som vet att det går lätt att avyttra de här antikviteterna och konstföremålen, öppet och utan någon som helst kontroll eller registrering av något slag. Tjuvarna vet att de snabbt kan byta föremålen i pengar. Denna lätthet att avyttra föremålen är ju skälet till att man specialiserat sig och till att denna typ av inbrott ökat.

Jag är tacksam för att utskottet säger sig dela min uppfattning att åtgärder bör vidtas. Tydligt är också utskottet inne på att en kontrollform, ungefär så som jag skisserat den i min motion, skulle vara ett medel att lättare kunna efterspana stulna antikviteter och konstföremål. När det gäller silver- och guldföremål får man föra diarieböcker för köpare och säljare, och redan detta verkar i och för sig avskräckande för många. Detsamma borde på ett enkelt sätt kunna genomföras när det gäller konstföremål och antikviteter av större värde.

Utskottet utgår ifrån att brottsförebyggande rådets brottskyddsgrupp i sitt utredningsarbete kommer att framlägga förslag. Jag tolkar detta som en direkt beställning och har därför inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Jag vill uttala den förhoppningen att man snabbt kommer fram till en lösning av problemet. Jag tycker att det är ett problem som är relativt lättlost. Om vi får en dämpning av den inbrottsvåg som vi har haft under det senaste året, vore det enligt min mening mycket värdefullt.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 11 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1976/77:6 med anledning av motion om reparation av hushållsmaskiner

Utskottets hemställan bifölles.

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 21.34.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert